

УДК 338.48(477.84)

**СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ
В ТЕРНОПІЛЬСЬКІЙ ОБЛАСТІ***Л.Б. Заставецька, К.Д. Дударчук*

Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка

Розглянуто сучасні умови і перспективи туристичної діяльності в Тернопільській області. Особливу увагу приділено розвитку пізнавального, спортивного, замкового, лікувально-оздоровчого, подієвого та інших видів туризму, для яких на території регіону склалися найбільш сприятливі умови (відповідні кліматичні умови, унікальні природні ресурси та об'єкти, наявність історико-архітектурних об'єктів, двох потужних сакральних центрів – Зарваниці та Почасьва, дерев'яних старовинних церков та ін.). Вартими уваги є водні ресурси – річки Дністер, Серет та Збруч з їх каньйоноподібними долинами, Русилівські каскади та найвищий рівнинний в країні Джуринський водоспад. Об'єктами рекреації є також стави і водосховища. Природоохоронні території сприяють розвитку екотуризму на території Тернопільської області. Перспективним на території області є також фестивальний туризм – щороку в Борщівському, Шумському, Монастириському, Збаразькому та інших районах відбуваються фестивалі різноманітних напрямів (історичні реконструкції, гастрономічні, етнічні), які приваблюють щораз більшу кількість туристів з України та закордону.

Ключові слова: туризм, туристична діяльність, рекреація, екотуризм, сакральний туризм, пізнавальний туризм.

Постановка проблеми. Розвиток туризму істотно впливає на такі сектори економіки, як транспорт, торгівля, зв'язок, будівництво, сільське господарство, виробництво товарів народного споживання, і є одним із найбільш перспективних напрямків структурної перебудови економіки у Карпатському регіоні.

Мета роботи. Оскільки Тернопільська область має значний потенціал для розвитку туризму, варто виділити перспективні напрямки розвитку туризму для неї.

Аналіз публікацій і досліджень. Проблеми й особливості регулювання розвитку туризму регіонів знайшли своє відображення у наукових дослідженнях: передумови виникнення, принципи функціонування підприємств туристично-рекреаційного комплексу, класифікація їх форм і видів, організація діяльності у ринкових умовах, методологія розробки і реалізації програми державного та регіонального регулювання туризму, світовий досвід організації туризму висвітлені у наукових працях О. Адаменка, Ю. Алексєєва, С. Альфрова, О. Балацького, В. Бернеса, В. Бирковича, І. Бланка, Е. Бріггема, В. Валентюка, А. Гайдука, С. Генсірука, М. Герасимчука, Л. Гітмана, В. Гуляєва, В. Дергачова, Д. Джонка, А. Добровольської, М. Долішнього, Я. Живицького, В. Кравціва, М. Крачила, О. Кузьміна, Л. Лазерника, А. Махмудова, Н. Недашківської, Г. Папіряна, А. Пересада, Й. Петровича, М. Пітюлича, І. Продіуса, М. Прокопенка, П. Рогожина, В. Сеніна, М. Тараканова, С. Трохимчука, С. Харічкова, М. Чумаченька, О. Шаблія, В. Шевчука, І. Школи, А. Яковлева та ін.

Питання залучення іноземних інвестицій у туристично-рекреаційний комплекс досліджувались у працях таких вчених: Т. Абрамова, М. Біль, О. Василіва, В. Гаврана, Т. Гнатюка, В. Євдокименка, Ю. Зінька, О. Крайник, В. Мацолі, О. Морана, Н. Свіродової, І. Смаль, Н. Судова-Хом'юк та інших.

До питання вивчення туризму неодноразово зверталися вчені й практики

(М.П. Крачило, А.Ю. Олександрова, О.О. Бейдик, О.О. Любіцева та ін. [2]).

Результати досліджень. Початковим етапом дослідження є вивчення географічного положення території. Тернопільська область знаходиться на теренах Західної України, межує з Хмельницькою, Івано-Франківською, Чернівецькою, Львівською та Рівненською областями. Має зручне транспортне сполучення із сусідніми регіонами та країнами-сусідами: Польщею, Словаччиною та ін. Територія області знаходиться на значній відстані від зони проведення бойових дій, що сприяє збільшенню туристичних потоків до неї.

Здійснено оцінку туристичного потенціалу. Виявлено, що Тернопільщина володіє потужним природно-ресурсним потенціалом.

Поряд із дуже відомими ресурсами, які презентують область, ми оцінили геоморфологічні та геологічні об'єкти, які мають значення для наукового та освітнього туризму. Це – геологічні відслонення світового значення (Трубчин, Стінка, яр Жаб'як тощо), карстові печери, Медобори та ін., які можуть бути об'єктами наукового туризму для внутрішнього і закордонного споживача. Наявність унікальних спелеоресурсів дозволяє розвиток спелеологічного та екстремального видів туризму. На території області розвідано понад 100 печер.

Для наукового туризму можуть бути використані також археологічні ресурси. На території Тернопільської області відомо понад 2196 археологічних пам'яток. Шість із них мають національне значення - стоянки раннього палеоліту у с. Великий Глибочок Тернопільського і с. Буглів Лановецького районів, пам'ятки черняхівської культури – могильник у с. Чернелів-Руський Тернопільського та поселення в с. Кобилля Збарзького районів, давньоруські городища біля с. Городниця (Богіт) та с. Крутилів (Звенигород) Гусятинського району. В області знайдено археологічні пам'ятки світового значення (г. Куличівка).

Об'єктами наукового туризму є також розкопки похованих лесових ґрунтів поблизу с. Пронятин і В. Глибочок, у вересні 2015 р. їх виявили науковці Львівського інституту АН України та Польщі.

Вартими уваги є водні ресурси – річки Дністер, Серет та Збруч із їх каньйоноподібними долинами, Русилівські каскади та найвищий рівнинний в країні Джуринський водоспад. Об'єктами рекреації є також стави і водосховища.

Природоохоронні території сприяють розвитку екотуризму на території Тернопільської області.

На Тернопільщині нараховується п'ята частина всіх пам'яток природи України – 542 одиниці, серед яких: 14 регіональних ландшафтних парків; 117 заказників місцевого та загальнодержавного значення; 9 дендрологічних парків; 1 зоологічний парк; 13 парків-пам'яток садово-паркового мистецтва; 3 ботанічних сади.

Цікавими об'єктами туризму є парки у місті Тернопіль, які можуть нести важливі туристичні функції за умови визначення їх функціонального призначення. Наприклад, визначення їхньої тематики – розважальні, музичні, етнічні тощо.

Варто зазначити, що вся територія області є придатною для розвитку тих видів туризму, які базуються на використанні оборонних замкових та палацових комплексів.

Для розвитку замкового туризму придатний Збарзький архітектурний комплекс, Вишневецький палац, Кременецький та Бережанський замки. На їх території варто розвивати діловий туризм – проведення семінарів, конференцій, робочих нарад тощо.

Загалом на території області знаходиться третина оборонних твердинь країни – 34 замкові об'єкти або їх руїни. На жаль, велика кількість із них не підлягає музеєфікації через занедбаний або невідреставрований вигляд. Тому надзвичайно важливе значення в розвитку історичного туризму має замузеєння будівель, що ви-

магають певного догляду та реставрації.

На основі цінних культурних споруд краю створено три історико-архітектурні заповідники: національний заповідник «Замки Тернопілля», державні Бережанський та Кременецько-Почаївський. Окрім оборонних споруд заповідники охороняють й інші культурні чи світські будівлі.

Важливим є також збереження сакральних споруд, які є найчисельнішим видом архітектурних пам'яток в області та становлять потужний потенціал для розвитку сакрального туризму. Деякі з них мають велике значення для розвитку паломництва. Наприклад, Марійський духовний центр у с. Зарваниця Тербовлянського району, с. Заздрість, де народився патріарх УГКЦ Й. Сліпий, м. Почаїв Кременецького району, щорічно приймають тисячі паломників із України та з-за кордону.

Архітектурні ансамблі Зарваницького духовного центру та Почаївської лаври включено до списку пам'яток архітектури, які мають національне значення.

Окрім відомих сакральних центрів, в області діє понад 200 дерев'яних церков.

Пізнавальний інтерес викликають музеї, яких на території області налічується 24. Найбільш відвідуваними є Тернопільський та Кременецький краєзнавчі музеї, а також меморіальний музей Соломії Крушельницької у с. Біла й інші музеї, присвячені видатним землякам краю. Тому музейний туризм є важливим напрямком туристичної діяльності в регіоні.

Важливим напрямком популяризації культурної спадщини у Тернопільській області є проведення фестивалів на території оборонних та інших культурних споруд. Так, найпопулярнішими сьогодні є щорічні фестивалі «В Борщівському краї цвітуть вишиванки» у м. Борщів, «КоропФест» у смт Коропець, «Княжі забави» у Кременецькому замку, «Чорна ліра» у Збараському замку та інші. Такі заходи сприяють популяризації фортець

області як брендового туристичного продукту та дозволяють приносити прибутки до місцевих бюджетів. Отже, фестивальний туризм сьогодні є одним із найбільш перспективних напрямків туризму в області.

Нами окремо було досліджено заклади розміщення та харчування, а також транспортну інфраструктуру Тернопільської області.

За результатами нашого дослідження ми пропонуємо звернути особливу увагу на розвиток наступних напрямків туристичної діяльності в Тернопільській області:

- пізнавальний (пізнавально-освітній, науковий);
- спортивний туризм (спелеотуризм, водний туризм, пішохідний туризм, велотуризм, кінний туризм);
- сільський зелений та екологічний туризм;
- лікувально-оздоровчий;
- подійний туризм (гастрономічні, етнічні та інші фестивалі місцевого, національного та міжнародного статусів);
- сакральний (паломницький);
- замковий;
- ностальгійний (сентиментальний);
- діловий.

Як бачимо, туристичний потенціал області дозволяє розвивати на її території різноманітні види туризму, що сприятиме її соціально-економічному розквіту в умовах важкої економіко-політичної ситуації, що сталася в країні.

Потужний природно-ресурсний та суспільно-історичний потенціал та його раціональне та повноцінне використання у Тернопільській області є передумовами забезпечення її стабільного та стрімкого соціально-економічного розвитку. Основні передумови розвитку туристичної галузі області найбільш об'єктивно відображає SWOT-аналіз.

Аналіз показує, що сильних сторін та можливостей для розвитку рекреаційної діяльності Тернопільської області є біль-

Таблиця 1

SWOT-аналіз туристичної галузі Тернопільської області

Сильні сторони	Слабкі сторони
<ul style="list-style-type: none"> - Вигідне суспільно-географічне положення; - багатий природно-рекреаційний потенціал (лікувальні мінеральні води, лісові, ландшафтні, геоморфологічні (в т.ч. спелео-) ресурси, природоохоронні території); - унікальна суспільно-історична спадщина; - популяризація фестивалних заходів як унікальних туристично-рекреаційних продуктів; - комунікаційна доступність; - наявність регіональних програм розвитку туризму в області; - зростання конкуренції на ринку туристичних послуг; - активна позиція населення щодо розвитку туристичної галузі області. 	<ul style="list-style-type: none"> - Недостатній рівень розвитку туристичної інфраструктури (низький рівень надання послуг у туристичних закладах; недостатня кількість закладів розміщення та харчування, невпорядкований стан автошляхів); - низький рівень реклами та поінформованості населення щодо туристичних програм регіону; - недостатній рівень кваліфікації працівників туристичної сфери; - відсутність державних програм збереження та відновлення унікальних туристичних пам'яток; - високий рівень дигресії популярних туристичних ресурсів і територій; - низький рівень попиту на туристичний продукт з боку населення регіону через низький рівень доходів; - низький рівень інвестиційної активності туристичної галузі.
Можливості	Загрози
<ul style="list-style-type: none"> - Використання географічного положення для збільшення міжобласних туристичних потоків; - використання природного потенціалу для розвитку сільського зеленого, екологічного, водного, оздоровчо-лікувального відпочинку; - залучення об'єктів історико-культурної спадщини до нових пізнавальних та розважальних туристично-рекреаційних проектів; - облаштування закладів розміщення та відпочинку в місцях із туристичними атракціями; - проведення на території регіону туристичних конференцій, виставок, ярмарок; - створення туристичних кластерів; - запозичення іноземного досвіду в процесі використання туристичних атракцій; - впровадження новітніх технологій у процесі здійснення туризму та рекреації; - облаштування транспортної інфраструктури дозволить збільшити кількість пасажироперевезень у межах області до об'єктів туризму; - збільшення кількості готельних закладів та агросадіб дозволить здійснювати довготривалі відпочинки поблизу туристичних дестинацій; - створення якісного туристичного продукту через зростання конкуренції на ринку туристичних послуг. 	<ul style="list-style-type: none"> - Недостатнє фінансування з державного бюджету нових туристичних програм; - зменшення кількості іноземних туристів через недосконалість туристичної інфраструктури та низький рівень надання туристичних послуг; - невідповідний рівень заробітної плати у туристичній сфері; - руйнація архітектурних пам'яток у випадку їх запустіння; - зменшення туристичних потоків через низький рівень маркетингу туристичної галузі регіону; - надмірне використання вичерпних природно-рекреаційних ресурсів; - недофінансування туристичних програм.

ше, аніж слабких сторін та загроз. Реалізація зазначених можливостей вимагає значних капіталовкладень та підтримки з боку держави. Проте така стратегія дає змогу в майбутньому отримати позитивний соціально-економічний ефект у межах регіону та його окремих населених пунктів.

Зважаючи на той факт, що туризм впливає на понад 50 секторів економіки регіону, насамперед транспорт, торгівлю, будівництво, сільське господарство і є перспективним напрямком перебудови економіки, Тернопільською обласною державною адміністрацією у 2015 р. було схвалено проект Програми розвитку туризму в Тернопільській області на 2016–2020 рр. [3].

Серед основних напрямків діяльності програми є (див. табл. 2): удосконалення системи адміністративно-правового регулювання туризму; аудит та інвентаризація наявних туристичних ресурсів (для забезпечення удосконалення структури управління туристичною сферою на обласному рівні Управлінням з питань туризму спільно з Державним агентством туризму та курортів України впроваджено процес паспортизації кожного туристичного об'єкту регіону); проведення обстеження туристичних потоків та аналізу діяльності суб'єктів туристичної галузі; формування інвестиційних пропозицій в регіоні (участь в інвестиційних форумах, участь у спільних проектах міжнародного співробітництва у туризмі); розвиток пріоритетних напрямків туризму (районами пріоритетного розвитку туризму визнано національний природний парк «Дністровський каньйон», заповідник «Кременецькі гори», Кременецько-Почаївський державний історико-архітектурний заповідник, національний історико-архітектурний заповідник «Замки Тернопілля», міста Тернопіль, Збараж, Бережани, Борщів, Терехівля, Бучач, курорти у смт. Гусятин та м. Микулинці, с. Зарваниця Терехівлянського району); розвиток туристичної інфраструктури

(проведення інвентаризації закладів туристичної інфраструктури, облаштування місць для відпочинку в громадських місцях, пристосування під заклади розміщення та харчування історико-архітектурних споруд для використання у туристичній сфері); рекламно-інформаційна діяльність (участь у вітчизняних та міжнародних виставках, конференціях, присвячених туризму, популяризація туристичного потенціалу області, інформаційне забезпечення туристичної галузі області).

Напрямки розвитку туристичної діяльності визначалися з огляду на ряд проблем, які постають в регіоні. Однією з них є недосконалість системи збору статистичної інформації, що не дозволяє дати оцінку реальному стану розвитку туристичної галузі.

За даними Управління з питань туризму кількість суб'єктів туристичної діяльності, що подають звіти, скорочується. Так, якщо за 2009 р. прозвітувало 120, то за 2011 – 87, за 2017 – 75 суб'єктів туристичної діяльності.

Стримують розвиток туристичної галузі області неналежний стан сервісної інфраструктури, рівень розвитку індустрії відпочинку та розваг в області, а також невідповідність сучасним вимогам матеріально-технічної бази туристично-рекреаційних об'єктів.

Однією із гострих проблем в області є стан під'їзних шляхів до основних туристичних об'єктів. Так, із загальної кількості – 65 під'їзних шляхів до основних туристичних об'єктів, станом на 01.11.2017 року капітального ремонту потребували шляхи по 5 напрямках, середнього та ямкового – 54, та не потребували ремонту тільки 6 з них.

За інформацією Служби автомобільних доріг, одного з виконавців заходів Програми, у 2009–2017 рр. капітальний ремонт, реконструкція доріг та їх будівництво в області не проводились через відсутність фінансування. А незначні обсяги робіт з поточного ремонту та екс-

Таблиця 2

Порівняльна характеристика окремих заходів програми та завдань комунального підприємства Тернопільської ОДА «Тернопільський обласний інформаційно-туристичний краєзнавчий центр» [3]

<i>Заходи Програми</i>	<i>Завдання КП</i>
Організація участі у міжнародних, вітчизняних, туристичних виставкових та презентаційних заходах	- проведення рекламно-інформаційної, виставкової та видавничої діяльності на замовлення Тернопільської обласної ради, місцевих органів виконавчої влади, за власною ініціативою і за участю суб'єктів туристичної діяльності та інших зацікавлених юридичних осіб. - організація, участь або представництво на конференціях, семінарах, культурно-освітніх подіях, благодійних акціях, розвиток різних видів рекреаційно-туристичної діяльності
Організація регіональних виставок, конференцій, фестивалів, семінарів та інших заходів	
Формування інвестиційної привабливості області Сприяння у залученні іноземних і вітчизняних інвестиційних та кредитних коштів у розвиток матеріально-технічної бази туристичної галузі	- участь у розробленні привабливих інвестиційних проектів у галузі туризму та залучення закордонних інвестицій - діяльність із залучення та розміщенню інвестицій
Підтримка туристичного іміджу області. Проведення рекламних турів для представників туристичних компаній, засобів масової інформації та інших зацікавлених організацій	- розроблення та дистрибуція аудіовізуальних інформаційно-рекламних матеріалів, видання друкованих періодичних видань з метою створення позитивного привабливого іміджу області - забезпечення проведення прес-турів для вітчизняних та зарубіжних журналістів
Участь в інвестиційних форумах	участь у всеукраїнських та міжнародних економічних і політичних форумах, спрямованих на розвиток туристичної сфери
Створення видавничої бази з виготовлення рекламної продукції і сувенірів	- виробництво, редакційна, видавнича і поліграфічна діяльність, торгівля поліграфічною продукцією; - організація, виробництво та продаж сувенірів, товарів народних промислів і народного споживання, туристичного обладнання

плуатаційного утримання не спроможні модернізувати наявну дорожню мережу області і направлені лише на утримання її в проїжджому стані як в літній, так і в зимовий періоди.

Гальмують розвиток туризму в області відсутність індустрії відпочинку та розваг (за винятком м. Тернопіль), недостатня кількість облаштованих місць короткочасного відпочинку туристів, незадовільний стан доріг, відсутність під'їздів до багатьох популярних туристичних

об'єктів, незадовільний стан більшості пам'яток культурної спадщини.

Районними державними адміністраціями і органами місцевого самоврядування виділялись земельні ділянки для розбудови закладів сервісного обслуговування туристів та відпочинку.

Як наслідок, в області щорічно зростає кількість закладів розміщення. Так, якщо за станом на 01.01.2010 р. в області діяло 40 готелів та інших закладів розміщення, то станом на 1 грудня 2017 р. їх

кількість збільшилась до 79. Зокрема, в області відкрилося 6 нових готелів: ресторанно-готельний комплекс «Надія» у Бережанах на 12 місць, готель «Візит» у Бучачі на 11 місць, туристично-відпочинковий комплекс «МішиН – СІПІ» в с. Добрівляни Заліщицького району на 35 місць, бар-готель «Едельвейс» у Збаражі на 12 місць, готель «Старе місто» у Кременці на 66 місць, готельно-ресторанний комплекс «Джентльмен» у Тернополі на 10 місць.

Готовими до експлуатації є ще 3 готелі у смт Монастирськ, м. Кременець «Калина» та готель «Людмила» в с. Окопи Борщівського району, які зможуть приймати туристів найближчим часом.

Проте слід зазначити, що відкриття в області нових об'єктів готельного бізнесу здійснюється за рахунок інвестицій приватного бізнесу, що безумовно позитивно впливає на виконання заходів Програми.

Проблемою є також брак заходів з боку органів місцевого самоврядування та виконавчої влади щодо використання наявного потенціалу природних лікувальних ресурсів окремих територій області, що не дозволяє залучити додаткові резерви до розвитку територій та, відповідно, наповнення місцевих бюджетів.

У відповідності до вимог Закону України «Про курорти» передбачено механізм створення та розвитку курортів, а саме: підготовка клопотань та подання цих клопотань про оголошення територій курортними, розгляд клопотань та їх погодження, проходження державної екологічної та санітарно-гігієнічної експертизи, прийняття рішень про оголошення природних територій курортними територіями.

В переліку населених пунктів, які віднесені постановою Кабінету Міністрів України від 28.12.1996 р. № 1576, до курортних зараховано: смт. Гусятин Гусятинського району, с. Скоморохи Бучацького району, смт. Скала-Подільська Борщівського району та смт. Микулинці і

с. Конопківка, Тербовлянського району.

Однак в досліджуваному періоді органами місцевого самоврядування зазначених територій не здійснювалась підготовка клопотання про надання територіям особливого статусу.

Лише Гусятинською райдержадміністрацією ще до 2008 р. було розроблено бізнес-план інвестиційного проекту «Розвиток курортного району «Гусятин» через впровадження інноваційної моделі використання конкурентних переваг бальнеологічного курорту». Однак на сьогодні туристична діяльність тут не проводиться у рамках запланованого, цей факт можна пояснити браком коштів та недостатньою рекламою курорту.

Крім того, у 2009 році в рамках реалізації проекту «Впровадження новітніх механізмів функціонування рекреаційно-туристичного комплексу Гусятинського району для забезпечення сталого розвитку громад» Гусятинською районною радою спільно з КП «Гусятинський інформаційно-туристичний центр» замовлено генеральний план забудови с. Калагарівка та курортного району «Калагарівка».

Стимує розвиток туристичної діяльності в регіоні недостатня забезпеченість туристичної галузі висококваліфікованими спеціалістами.

Висновки. Так, у складі більшості районних державних адміністрацій питаннями туризму займаються відділи культури та туризму. В області діє лише чотири туристично-інформаційні центри: у м. Тернопіль, м. Заліщики, смт. Гусятин та м. Борщів.

Література

1. Заїкіна О. О. Аналіз стану туристської галузі України : реалії та проблеми інвестування // Наукові записки КУТЕП. Щорічник. 2002. Вип. 2. С. 151–160.
2. Заставецька О. В. Географо-туристичне положення Тернопільської області як чинник розвитку туризму. Мат. міжнар. н.-п. конф. «Сучасні особливості формування і управління інноваційним потенціалом регіонального розвитку туризму та рекреації із залученням молодіжного ресурсу», 15–17

жовтня 2015 р. Т.: ТНТУ, 2015. С. 293–294.

3. Концепція розвитку туризму та курортів у Тернопільській області до 2020 року URL: http://www.oda.te.gov.ua/data/upload/publication/main/ua/.../konseps_turizm2020.doc (дата звернення: 12.05.2018).

4. Програма розвитку туризму в Тернопільській області на 2016-2020 рр. URL: http://www.oda.te.gov.ua/data/upload/catalog/main/ua/45039/_828.pdf (дата звернення: 12.05.2018).

5. Смаль І. В. Туризм як форма господарського освоєння депресивних регіонів // Географія. Економіка. Туризм : Регіональні студії : зб. наук. Праць. Ніжин : Тов «Аспект-Поліграф», 2007. С. 277–285.

6. Хільчевська І. Г. Соціокультурні та екологічні аспекти туризму в контексті сталого розвитку України // II Міжнародний конгрес : Інформатизація рекреаційної та туристичної діяльності (23-28 травня 2000 р., Трускавець). Трускавець, 2000. Т. 2. С. 149–150.

Zastavetska L.B., Dudarchuk K.D.
MODERN TRENDS FOR DEVELOPMENT OF TOURISM IN TERNOPIL REGION. *The current conditions and prospects of tourist activity in Ternopil region are considered. Particular attention is paid to the development of cognitive, sports, castle, medical and recreational, event, and other types of tourism. These types of tourism have the most favorable conditions (climatic conditions, unique natural resources and objects, presence of historical and architectural objects, two powerful sacral centers - Zarvanitsa and Pochayev, wooden old churches, etc.). The above mentioned condition form tourist attractiveness of the territory of the region. Assessment of tourism potential is carried out. It has been revealed that Ternopil region has a powerful natural resource potential. We pay attention to our water resources - the Dniester River, Seret and Zbruch with their canyon-shaped valleys, Rusiliv cascades and the highest in the country plain Dzhurinsk waterfall. The objects of recreation are also ponds and reservoirs. Protected areas contribute to the development of ecotourism on the territory of Ternopil region. Festival tourism is also promising on the territory of the*

region - every year in Borshchiv, Shumsk, Monastyrysk, Zbarazh and other towns different festivals are held. There are festivals of various types (historical reconstruction, gastronomic, ethnic) that attract ever more tourists from Ukraine and abroad. The entire territory of the region is suitable for the development of those types of tourism based on the use of defense castle and palace complexes.

Keywords: *tourism, tourism activity, recreation, ecotourism, sacral tourism, cognitive tourism.*